

<yacens@gmail.com> Yair Censor

הפורום להגנת ההשכלה הציבורית

הודעה אחת

8 באוקטובר 2012 02:14

<iris.agmon@gmail.com> **הפורום להגנת ההשכלה הציבורית**
אל: yair@math.haifa.ac.il

הפורום להגנת ההשכלה הציבורית

מכתב גלוי אל חברי המועצה להשכלה גבוהה

Posted: 07 Oct 2012 11:45 AM PDT

שמחת תורה תשע"ג, 7.10.2012

חבר/ת מל"ג יקר/ה – שלום רב,

אני כותבת אליך מכתב זה כחברת סגל באוניברסיטת בן גוריון וכפעילה במסגרת "הפורום להגנת ההשכלה הציבורית". בפורום שותפים מרצים וסטודנטים מקמפוסים שונים בניסיון לעצור את תהליכי ההפרטה והתיעוש ההרסניים המתרחשים זה למעלה מעשור במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. את פירותיהם הבאושים של תהליכים אלה אוכלים אנו, אנשי האקדמיה, המוסדות להשכלה גבוהה והחברה בישראל כולה בימים אלה ממש, גם אם בבלי דעת.

זה גם ההקשר של פנייתי אליך. בקשתי היא כי תקדיש/י דקות אחדות מזמנך לקריאת מכתבי, למרות אורכו, בטרם תחליט/י על אופן הצבעתך במליאת המל"ג, בשאלה אם לקבל או לדחות את הצעת ההחלטה שתוגש בפניך מטעם ועדת המשנה להבטחת איכות של המל"ג ביחס למחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. זו עומדת להיות הצבעה גורלית, לכן אני מבקשת להציג בפניך את ההקשר הרחב של הצעה זו, את משמעותה ואת ההשלכות מרחיקות הלכת של כל החלטה שתתקבל במליאת מל"ג, לא רק ביחס למחלקה או לאוניברסיטה הנוגעות בדבר, אלא ביחס למערכת האקדמית בישראל כולה. להלן אנסה להבהיר **מדוע אני סבורה שזו החלטה כה גורלית**, שמשמעותה חורגת הרבה מעבר לגורל המחלקה לפוליטיקה וממשל (עניין שכשלעצמו, אף הוא רב משמעות), **ומדוע אני קושרת בין סוגיה זו לבין תהליכי הפרטת האקדמיה**.

מעמדך הציבורי והישגיך האקדמיים הובילו לכך שבימים אלה, את/ה מייצג/ת אותי ואת יתר חברי הסגל האקדמי, במוסד המעצב את מדיניות ההשכלה הגבוהה בישראל, המל"ג. מוסד זה הוקם בשעתו כדי לשמש מסגרת כללית לפיתוח מערכת ההשכלה הגבוהה הציבורית בישראל ולשמירה על עצמאותה המלאה. תפקיד נכבד זה, המופקד כעת בידך, נועד להבטיח את האוטונומיה האקדמית המלאה של המוסדות להשכלה גבוהה. המל"ג הוקמה במטרה למנוע אפשרות שהממשלה, כל ממשלה, תתערב בניהול המערכת האקדמית או תכפה עליה שיקולים פוליטיים, למרות שהממשלה היא המופקדת על תקצוב המוסדות להשכלה הגבוהה, וכתוצאה מכך ידה מונחת בקביעות על עורק החיים האקדמיים הראשי, התקציב. האוטונומיה האקדמית הוכרה כתנאי הכרחי ע"י ראשי המדינה מראשית ימיה, בהם פוליטיקאים ומדינאים מובהקים, שהשכילו להבין כי אקדמיה שמעורבים בניהולה שיקולים זרים, אקדמיה שהחוקרים והמרצים בה אינם נהנים מחופש אקדמי מלא ומאורך נשימה כלכלי שדרוש לפיתוח מחקר ארוך טווח, ומהחירות המלאה לחשוב, לפתח רעיונות, לשאול שאלות ביקורתיות, לנסות ולטעות, ללא חשש לעתידם וללא דרישה, מפורשת או מרומזת, להפיס דעתם של בעלי שררה וממון – אקדמיה כזו לעולם לא תוכל להוביל להישגים משמעותיים,

לתרום לקידום החברה הישראלית, ולמלא בכך את תפקידה כאקדמיה ציבורית.

ואכן, במשך שנים, מאז חקיקת חוק המל"ג והקמתן של המל"ג ושל הוועדה לתכנון ותקצוב (ות"ת), שעוסקת מטעמה בחלוקת המשאבים הציבוריים למוסדות ההשכלה הגבוהה, נבנתה בישראל מערכת אקדמית מפוארת, שהגיעה להישגים בינלאומיים מרשימים ותרומתה לחברה, לתרבות ולכלכלה בישראל הייתה לשם דבר בארץ ובעולם. מיותר לומר, אולם בכל זאת אדגיש, כי איש אינו טוען שמערכת זו מושלמת, שהיא נקייה מפגמים ושאינן מה לשפר ולתקן בה ובהתנהלותה. אולם הישגיה ויוקרתה בעולם מדברים בעד עצמם, ובעד אורת החופש האקדמי שאיפשרה אותם.

אלא שמזה שנים אחדות כופות ממשלות ישראל על המערכת האקדמית מסכת של שינויים שמאיימת לפגוע קשות בהישגים האלה. המערכת האקדמית חויבה לעבור שינויים מבניים שנכפו עליה, בין היתר, בעזרת קיצוצי תקציב חוזרים ונשנים, שהובילו את המערכת לקריסה כמעט מוחלטת. השינויים הללו נועדו להפוך את המערכת האקדמית למערכת המונעת בראש ובראשונה ע"י שיקולים כלכליים ואשר הישגיה נמדדים בעיקר במדדים שונים של רווחיות, חסכון, היצע וביקוש. תהליך זה, המצוי כבר בעיצומו, בא לידי ביטוי, בין היתר, באוצר המילים שהפך רווח באקדמיה, וכולל "תפוקות הוראה", "תפוקות מחקר", "גיוס מענקים כספיים", "ספירת ציטוטים", "דירוג כתבי-עת" ועוד שורה ארוכה של ביטויים דומים, שכובשים את השיח האקדמי כמסמני איכות אקדמית (או כממתגי איכות, אם לנקוט ב'זרגון הניהולי-שיווקי הנהוג כיום). אין זה בהכרח ההבט החשוב ביותר של תיעוש האקדמיה, אולם הוא ניתן להבחנה בקלות רבה יותר מהבטים אחרים וממחיש היטב את השינוי. והביטויים שהזכרתי מחליפים בהדרגה בשיח האקדמי מושגים כמו חשיבה ביקורתית, דיון נוקב, ויכוחים ומחלוקות, עומק אינטלקטואלי, יצירת מופת, תגליות פורצות דרך — שהופכים בשיח החדש למושגים חלולים, למרות שהתכונות שהם מייצגים הן נשמת אפם ומטרת קיומם של מחקר והוראה אקדמיים ראויים לשמם. תיעוש האקדמיה וניהולה לפי חוקי השוק (שאינם "חופשיים" כלל, למרות שנהוג לכנותם כך), סותרים מעצם הגדרתם את התכונות הללו ואת המטרות החשובות ביותר שלשם השגתן, חברה המגדירה עצמה כחופשית ודמוקרטית מקיימת מערכת אקדמית ומשקיעה בה תקציבים ציבוריים.

התהליך שהזכרתי לא פסח על המל"ג, שבה את/ה חבר/ה כיום. למרות זאת, תפקידה המקורי — לשמור על האוטונומיה של מערכת ההשכלה הגבוהה, למנוע התערבות פוליטית בה ולאפשר למוסדותיה להחליט בעצמם על התנהלותם והתפתחותם, במסגרת מגבלות מערכתיות כלליות בלבד — תפקיד זה מעולם לא שונה (וטוב שכך). אך בפועל, המל"ג עברה שינויים לא מבוטלים, על רקע תהליכי תיעוש האקדמיה שתיארת לעיל. האם ידעת, למשל, שעצם הכנסת הליכי ההערכה של המחלקות באוניברסיטאות ע"י ועדות בינ"ל הוא חידוש שהמל"ג אימצה לפני כעשור שנים? שינוי זה מבטא את האמונה בהערכה ומדידה בלתי פוסקות שאופיינית למשטר החדש שנכפה על מערכת ההשכלה הגבוהה, למרות שעל השאלה אם יש למדידות מסוג זה, או יכולה בכלל להיות להן, תרומה לשיפור האיכות האקדמית נטוש ויכוח מר. עם זאת, יש לציין כי המל"ג השכילה לאמץ את פרוצדורת ועדות ההערכה האקדמיות הבינ"ל במתכונת שמדגישה את האוטונומיה של המחלקות הנבדקות ושל המוסדות להשכלה גבוהה שאליהם הן שייכות. מטרה זו מושגת באמצעות שני מאפיינים: (1) ועדות הבדיקה הן ועדות אד-הוק, המורכבות ממומחים מקומיים ובינ"ל, בעלי שם בתחום האקדמי הנבדק (כלומר, לא של "מומחים לבדיקות" באשר הן, ובכל תחום, ולא אנשי מינהל המועסקים בשכר בתפקידים אלה), ו-(2) תהליך ההערכה כולל מרכיבים בולטים של ביקורת עצמית של המחלקות הנבדקות ושל יוזמות שלהן לתיקון ושיפור עצמי.

לעומת זאת, **ההליך אשר ועדת המשנה להבטחת איכות מטעם המל"ג מציעה למל"ג לאמץ כעת, הוא הליך שמסיט את המל"ג למקום אחר לגמרי.** הליך זה מסכן את האקדמיה כולה, ובאופן אירוני הוא מסכן מאד גם את מעמדה של המל"ג עצמה. מדוע? את הנקודה הזו חשוב לי מאד להציג בפניך בבהירות, משום שהיא מציפה את הבעייתיות של תהליך התיעוש שתיארת קודם, הרוחש באקדמיה כבר זמן רב, והיא מסמנת קו אדום, שעליך, אישית, להחליט האם לחצות אותו או לעצור ולהתנגד לחצייתו. לא בכל יום מזדמן לנו להבחין בקו מסוג זה, ולדעת מראש שחצייתו תהיה הרת גורל; ולא בכל יום נוצר מצב בו ההחלטה אם ייחצה הקו הזה, מופקדת בידי קומץ אנשים, נציגי ציבור רחב יותר של כלל עמיתיהם באקדמיה ובחברה כולה. האחריות שמצב זה מטיל עליך היא, אפוא, כבדה.

במה דברים אמורים, אם כן? מעצם הגדרתה, עוד לפני שנקטה בצעד כלשהו, מבטאת ועדת המשנה להבטחת איכות שיבוש של עקרונות המל"ג ושל הליכי ההערכה שהמל"ג עצמה אימצה ביישום עבודת ועדות ההערכה הבינ"ל שהזכרתי לעיל. ועדה מסוגה של ועדת המשנה לא יכולה לבחון ולהעריך איכות אקדמית בתחומים השונים שנבדקים, גם אם נמנים עמה חברי מל"ג שבתחומי התמחותם המקצועית הם שייכים במקרה לדיסציפלינה הנבדקת. הגוף שמתוכו הם נבחרים או מתמנים הוא גוף האנשים המכהנים באותה עת כחברי המל"ג. גוף זה לא נבחר מלכתחילה לפי קריטריונים שרלבנטיים לחברות בוועדה אקדמית מקצועית. קשה להעלות על הדעת הליך מינוי פגום יותר של גוף, שתפקידו להעריך את האיכות האקדמית של תחומי מחקר ספציפיים, שבפני עצמם דורשים התמחויות ותת-התמחויות רבות-שנים. תקצר היריעה מלתאר את הסתירות המהותיות בין הקמת גוף בהרכב כזה לבין המטרה

שלשמה הוקם — הערכת איכות אקדמית. האנשים בוועדה יכולים להיות בעלי כוונות טהורות כשגל ובעלי יושרה וידע מקצועי מהבולטים ביותר בתחומיהם, הם יכולים לעבוד באדיקות מוחלטת לפי הספר, לא לסטות מינה ושמאלה, לא לקבל עצות והכוונות מבעלי עניין כאלה ואחרים — כל זה לא יקנה להם כלים להעריך באופן מושכל את האיכות האקדמית של מחלקה כלשהי, של חוקר כלשהו, או של מוסד אקדמי כלשהו. זהו **פגם מובנה**, שאינו נוגע כלל לשאלה מהי ההמלצה שתגיש ועדה כזו למל"ג, ואפילו אם המלצה זו תהיה, במקרה, זהה לחלוטין להמלצת מומחים מקצועיים בתחום המדויק שבו עוסקת המחלקה, או החוקרים המוערכים על ידה.

אולם — וכאן הבעיה שהופכת את ההחלטה שעל הפרק לגורלית כל כך — בהינתן הסתירה הזו, הוועדה מגישה כעת למל"ג המלצה שאין בינה לבין הבטחת איכות דבר וחצי דבר, ובכך היא מועלת בתפקיד שחבריה מאמינים בתום לב שהם ממלאים. לא אתייחס כאן לנקודות הביקורת שהועלו בערוצים רבים אחרים ביחס למניעים אפשריים לקבלת ההחלטה להמליץ על סגירת הרישום של סטודנטים חדשים למחלקה לפוליטיקה וממשל, או ביחס לשאלה איך עומדת החלטה זו נוכח המלצות המומחים הבינ"ל שהמל"ג עצמה מינתה לעקוב אחרי יישום המלצות ועדת ההערכה המקורית. אתמקד רק בנקודה שבה התחלתי: אני טוענת כי **בהמלצה שמגישה ועדת המשנה להבטחת איכות יש ביטוי לתפנית חדה בפרשנות של המל"ג עצמה את תפקידה** כמי שדואגת להתנהלות האקדמיה בדרך שתאפשר לה לממש את יעדיה ולהגיע להישגים גבוהים.

ועדת המשנה להבטחת איכות של המל"ג ממליצה למליאת המל"ג כי "במצב הנוכחי לא יתאפשר רישום מחזור חדש של סטודנטים לשנה"ל תשע"ד למחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן גוריון. המועצה תשקול את המשך ההרשמה רק לאחר קבלת דו"ח ועדת המעקב [כלומר, ועדה נוספת של המל"ג, שתוקם לפי סעיף 4 של אותה המלצה, א.א.]." (סעיף 5, המלצת ועדת המשנה להבטחת איכות של המל"ג, פורסמה ב-5.9.12).

גם אם הוכנסו במשך השנים מנגנונים, שכפי שצינתי, נותנים בעצם קיומם ביטוי לכרסום בתפקיד שהחוק הקנה למל"ג ובתפיסת המל"ג את תפקידה בפועל, הם לא נקטו עד כה בצעד שמפנה עורף באופן מובהק כל כך לחוק המל"ג, או אפילו לפרשנותו המעשית ע"י המל"ג. בהמלצתה מבקשת ועדת המשנה להבטחת איכות ממליאת המל"ג להכשיר אותה, למעשה, לעסוק בשיטור וענישה באקדמיה. אין שום דרך לפרש ביושר פירוש שונה את ההמלצה שמוגשת למליאת המל"ג. נקיטה בסנקציות, באיומים ובמקרה זה — בענישה ממש של אוניברסיטה ומחלקה ע"י המל"ג, משמעותה הפיכת המל"ג למשטרה אקדמית.

אין דבר מנוגד יותר למחקר ויצירה אקדמיים מגישה זו. אחרי שייקבע תקדים כזה, המל"ג לא תהיה עוד מה שהייתה, יפרץ המחסום האחרון שהיא עדיין מהווה בניסיון להגן על האקדמיה הישראלית מלהפוך לג'ונגל כלכלי ופוליטי מוחלט, והאקדמיה הישראלית כולה לא תוכל למחות את הכתם הזה מעל מצחה.

וכעת אני שואלת אותך: האם למהלך כזה, שינוי של 180 מעלות בתפקידה של המל"ג, שאליו ועדת המשנה להבטחת איכות גוררת את המל"ג, מהלך שיהפוך אותה ללעג ולקלס, לשדה מאבק כלכלי ופוליטי בוטה וגלוי, וכל זה ללא דיון עקרוני מעמיק, באמצעות החלטה שמסתרת מאחורי גיבוב של פרוצדורות מנהליות שמתיימרות לבטא הקפדה על איכות אקדמית — האם למהלך כזה תתני ידך?

אני חוזרת ומדגישה, בידיך, אישית, הדבר! המחלקה לפוליטיקה וממשל, ואפילו אוניברסיטת בן-גוריון כולה, היקרות לי, אישית, הן לא העניין היחיד וגם לא העיקרי המוטל על הכף. ההחלטה באמת גורלית למל"ג, לאקדמיה הישראלית ולחברה בישראל כולה. אני קוראת לך להניח בצד כל שיקול אחר שהועלה סביב פרשה זו, ולדחות את ההמלצה של ועדת המשנה להבטחת איכות של המל"ג במלואה, דחיה מוחלטת וברורה, ולהיאבק במליאה נגד כל החלטה שאיננה אומרת להצעה זו "לא! בא' רבתי". מכל הטעמים שצינתי, אני קוראת לך להתנגד גם לאימוץ החלטת פשרה כלשהי, בניסיון להפיס דעתם של בעלי עניין כאלה ואחרים.

לשם כך נבחרת לתפקידך במל"ג וזה הרגע למלא אותו!

בכבוד רב,

ד"ר איריס אגמון, [הפורום להגנת ההשכלה הציבורית](#)

[נשלח בדוא"ל לכל חברי המל"ג]

Email delivery powered by Google [הפוחם להגנת ההשכלה הציבורית](#) You are subscribed to email updates from
.To stop receiving these emails, you may [unsubscribe now](#)

Google Inc., 20 West Kinzie, Chicago IL USA 60610